

מסורת הש"ס

א. תרומות פ"ה מ"ו. שבת קמב,א.

גרסות

מי קרינא בכת"מ: **מי קרינא**.

לישנא אחרינא – **בחזן** בכת"מ ועוד חסר קטע זה.

מחמץ יש בכת"מ: **מחמץ**.

ואין מי חטאת במשניות: **אין מי חטאת**.

עושין מי חטאת יש בכת"מ וכן במשניות: **נעשין מי חטאת** וברשיי הגירסה: **נעשית מי חטאת** (ראה בהגהת הגר"א).

ואין בית הפרס עושין במשניות: **אין בית הפרס עושין** ובש"מ: **ואין בית הפרס עושה**.

לשון

בית הפרס

בפירוש מקורו של מונח זה נחלקו הדעות. רשיי ותוסי מסבירים אותו מלשון פרס=שבר, שטומאתו היא משום שהעצמות שבקבר נשברות על ידי החרישה. ומדברי הרמב"ם נראה שהוא מפרשה מלשון פריסה, שהטומאה פרוסה על פני כל המקום כולו. אמנם היו שגזרו את המלה מן היוונית φῆρος (פארוס) במשמעות – חצר, כלומר, חצר הקבר. ויש סבורים כי מקורה הוא ביוונית φῆρος (אפורוס) – מקום שאי אפשר לעבור בו.

אמר ליה [ל] רב יוסף לאביי בפתרון שאלתו זו: משום איסור שחיטת חולין בעזרה, שהרי מי קרינא ביה [האם קוראים אנו בו, מתקיים במקרה זה] הכתוב "כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשים שמו שם וזבחת" (דברים יב, כא), שממנו נלמד איסור שחיטת חולין בעזרה? שדרשו חכמים: דווקא בריחוק מקום מהמקדש אתה שוחט חולין, ואין אתה שוחט חולין במקדש. שלא אסרה תורה שחיטת חולין בעזרה אלא בדבר שיכול היה להישחט מחוץ לעזרה, ואולם במקרה זה, הרי חייב הוא לשחוט את האם (המעוברת) בעזרה, בהיותה קרבן שלמים.

א ועוד בעי מיניה [שאל ממנו] **אביי מרב יוסף** שאלה הפוכה מזו הקודמת: לשיטת ר' יוחנן האומר שמקדישים עוברים, אם הקדיש את העובר שבמעו אמו שלמים, ונמצא שהיא (הבהמה המעוברת) הינה חולין וולדה הינו שלמים. ושחטה בחוץ (למקדש, כשחיטת חולין רגילים), מהו דינו, מי מחייב עליה [האם מתחייב עליה]. על עובר זה משום איסור שחוטין חוץ, או לא? אמר ליה [ל] **רב יוסף** לאביי בתשובה לשאלתו זו: **מי קרינא ביה** [האם קוראים אנו בו, מתקיים במקרה זה] הכתוב "איש איש מבית ישראל אשר ישחט... במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה. ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה' דם יחשב לאיש ההוא... למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם וזבחים על פני השדה והביאום לה' אל פתח אהל מועד..." (ויקרא יז, ג-ה), המלמד את איסור שחיטת הקדשים מחוץ למקדש? שהרי לא נאסר להישחט בחוץ אלא הראוי להישחט בפנים, ואילו עובר זה כל עוד לא נולד אינו ראוי להישחט כלל!

לישנא אחרינא [לשון אחר] בהצעת תשובתו של רב יוסף לבעייתו זו של אביי. שכך אמר ליה [ל] רב יוסף לאביי: אמר הכתוב באיסור שחיטת קדשים בחוץ "ואל פתח אהל מועד לא הביאו" – ללמדנו שרק על זה הראוי לבוא לפתח אהל מועד (להיות מוקרב במקדש) הוא שחייבין עליו, על שחיטתו, בחוץ, ועובר זה כל עוד לא נולד אינו ראוי לבא לפתח אהל מועד.

ב משנה פירות תרומה שנפלו לפירות חולין, ונתערבו עד שאי אפשר לזהות את פירות התרומה שבתוך התערובת, אם שיעור פירות החולין לא היה פי מאה משיעור פירות התרומה – לא התבטלה בתוכם התרומה, וממילא נאסרו ("נדמעו") כל הפירות למי שאסור באכילת תרומה. ואם לאחר מכן חזרה ונפלה מאותה תערובת סאה פירות לתוך פירות חולין אחרים, אין המדומע כבר מדמע שנית אלא לפי חשבון (חישוב). שאנו מניחים שהתרומה שבתערובת הראשונה מעורבת היטב, ויש בה רק אחוז מסויים של תרומה, לפי חשבון התרומה שנפלה. ויש צורך לבטל בתערובת השניה רק כנגד חלק זה של אותה תרומה ובדומה לכך, אין המחומץ, כלומר, עיסה של חולין שהחמיצה בנתינת שאור של תרומה לתוכה, ודינה של עיסה זו שהיא אסורה כולה באכילה למי שאסור באכילת תרומה, אם נפל לאחר מכן חלק ממנה לתוך עיסה אחרת של חולין – אין אותו חלק מחמץ את העיסה השניה אלא לפי חשבון התרומה שבו. ובדומה לכך, ברין המקוה, שמקוה כשר צריך שיהיו בו מים (שאינם שאובים) בשיעור ארבעים סאה. ואולם מקוה שאין בו ארבעים סאה מים כשרים אם נפלו לתוכו שלשה לוגים מים שאובים והשלימהו לארבעים – הריהו נפסל וכך. ואומרת המשנה: **אין המים השאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון** כפי שיבואר בגמרא. **ואין מי חטאת** (מי אפר פרה אדומה), **עושין** (נעשים) **מי חטאת אלא עם מתן האפר** עליהם. אבל אם נתן בכלי את האפר תחילה, ולאחר מכן את המים – אין אלו מי חטאת כשרים. ועוד הלכה בענין בית הפרס, שהוא שדה שהיה בו קבר ונחרש, והרי יש עתה בתחום הנחרש ספק טומאה שמה עם החרישה נגררה עצם מהמת, וקבעו חכמים ספק הטומאה זה הוא בתחום מאה אמה סביב הקבר. ואמר שאין בית הפרס עושין בית הפרס אחר, שאם חזר ונחרש מתחום מאה אמה אלו לשטח אחר – אין הוא טמא.

מי קרינא ביה כי ירחק ממך המקום וזבחת – דמהתם נפקא לן לאסור לשחוט חולין בעזרה, דדרשינן: צייחוק מקום אמה וזבחה, ואי אמה וזבחה ציקרוז מקום, בעזרה, נפרק שני דקדושין (ג,ו). והכל מי קרינא ציה הכי? הא אינו יכול לשחוט בעזרה זו אלא בעזרה, שהרי שלמים היא! היא חולין וולדה שלמים – ואליצא דמאן דאמר קדושה חלה על העזרין, ושחטה לַאס בחוץ, מי חייב כרת לעובר משום שחטין חוץ? מי קרינא ביה והביאום לה' – דלא מחייב משום שחטין חוץ אלא צאות דראוין לקרבן, והאי עובר לא חזי השחט לקרבן. והביאום לה' – גבי שחטין חוץ כתיב. **משנה** אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון – מפרש בגמרא. ואין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון – עיסה של חולין שנתחמצה בשאור של תרומה – הרי כולה אסורה. ואם נפל מאותה עיסה לתוך עיסה אחרת של חולין וחימנתה – אינה אסרתה אלא לפי חשבון שאור תרומה שמעורב בה. כלומר, אם נפל בעיסה אחרונה מן הראשונה שיעור גדול כל כך שיאזן בו משאור של תרומה שנתחמצה ממנו כדי לחמץ את האחרונה – אסורה אף האחרונה. ואם צין הכל מה שנפל מן הראשונה לתוך האחרונה אין בו אלא כדי לחמץ אחרונה – מותרת האחרונה, שלא נפל בה מן התרומה כדי לחמץ. מים שאובים – מפרש בגמרא. ואין מי חטאת נעשית מי חטאת אלא עם מתן האפר – נעשה שנתן את האפר נעשין מי חטאת. הלכך נעשין עיסה מים תחילה כלי, ואחר כך אפר. אבל נתן אפר תחילה ואחר כך מים – פסול, דהא עם מתן אפר נעשית מי חטאת לא היו שם מים, ותו לא עבדי מי חטאת. ואין בית הפרס עושה בית הפרס – שדה שנחרש בה קבר, לשון: דנר פרוסה, אם חזר ונחרש צית הפרס ושדות סביבותיו – לא מחזיקין לשאל שדות כבית הפרס, דילמא שהמחרישה הוליקה העצמות לשדות סביבותיה. דקבר אחד לא עביד צית הפרס אלא כפי שיעור, דמפרש בגמרא.

אמר ליה: מי קרינא ביה "כי ירחק ממך המקום... וזבחת"?

א **בעי מיניה אביי מרב יוסף: היא חולין וולדה שלמים. ושחטה בחוץ, מהו? מי מחייב עליה משום שחוטין חוץ, או לא? אמר ליה: מי קרינא ביה "והביאום לה"?**

א **לישנא אחרינא. אמר ליה: ראוי לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ.**

ב משנה "אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון, ואין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון, ואין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון. ואין מי חטאת עושין מי חטאת אלא עם מתן אפר. ואין בית הפרס עושין בית הפרס."

תוספות

אין המדומע חוזר ומדמע אלא לפי חשבון – כדמפרש בגמרא, כגון סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה של חולין ונדמעו, ונפל מן המדומע למקום אחר – דאינה מדמעת השניה אלא לפי חשבון תרומה שבה. ואם יש בשניה שיעור כדי לבטל שיעור מן התרומה שנפל בה – בטילה, אף על גב דאין בראשונה כדי לבטל שיעור התרומה שנפל בה. והיינו כחכמים דגמרא, ולא כדברי רבי אליעזר דאמר מדמע כתרומה. והוא הדין דמלתא דרבי אליעזר היא אפילו אם יש (בשניה) מאה כדי לבטל מה שנפל בה, כיון דלא עלתה אחת מהן קודם שנפל בשניה, וצריך להעלות מפני גזל השבט.

ואין המחומץ חוזר ומחמץ אלא לפי חשבון – פירש רשיי: עיסה של חולין שנתחמצה בשאור של תרומה – כולה אסורה, ואם נפל מאותה עיסה לתוך עיסה אחרת של חולין וחמצתה – אינה אסרתה אלא לפי חשבון שאור התרומה שמעורב בה. כלומר, שאם נפל בעיסה אחרונה מן הראשונה שיעור גדול כל כך שיאזן בו משאור של תרומה שנתחמצה ממנו כדי לחמץ האחרונה – אסורה אף האחרונה. ואם בין הכל, מה שנפל מן הראשונה לתוך האחרונה, אין בו אלא כדי לחמץ האחרונה – מותרת האחרונה, כיון שלא נפל מן התרומה כדי לחמץ, עד כאן לשון רשיי. ולא נראה, דאם כן כי אמר בגמרא עלה [דלא] כרבי אליעזר דנתן שאור של חולין ושל תרומה כו'. למה צריך לאתויי דלא כרבי אליעזר [ממתניתין דשאר]? אלא מההיא משנה שהביא גבי מדומע, דמינה מצי לאוכוחי שפיר דלא כרבי אליעזר! לכן נראה לפרש: כגון כזית שאור של תרומה וכזית שאור של חולין שניהם בעין, ונפלו לתוך עיסה של חולין וחימצו, ואין בכל אחד לבדה כדי לחמץ – דאינה אסורה. והיינו "לפי חשבון", כדי לחמץ בשאור של תרומה לבדה. וזהו ממש כי ההיא משנה דמיתתי עלה בגמרא "וחכמים אומרים" כו', דסבר זה וזה גורם אסור.

ואין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון [וכו'] רבי אליעזר בן יעקב היא דתנן כו' – שהשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה. והיינו "לפי חשבון", שאין השאובין פוסלין אלא אם כן יש בהן כהכשרים, דהיינו עשרים סאה מן השאובין ועשרים סאה מן הכשרים. אבל אם לא המשך מן השאובין כי אם תשעה עשר לתוך עשרים ואחד הכשרים – כשר. אלא אמר רב פפא לפי חשבון הכלים, כלומר: שנפל בשלשה כלים כנגד חשבון הלוגין, ויוסף בן חוני היא. ולפי זה רבנן לקולא פליגי. והא דכי אתי רבין רבנן היא ומתניתין לאו בהכי מיירי דתימא רבי אליעזר היא, ורבנן לחומרא פליגי, כן פירש רשיי. והקשה הרב רבינו שמואל מלוניל: דאין זה שיטת התלמוד, דמעיקרא לדברי רבי חיאי בר אבא רבי אליעזר לקולא ורבנן לחומרא, ולדברי רבינא רבי אליעזר לחומרא ורבנן לקולא, סברת אמוראי הפוכה כזה לא מציינו!

עיונים

אין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון אמרו ראשונים שאף לפי הדעה כי הכלל "חתיכה נעשית נבילה" (תערובת היתר שבלעה איסור, ונאסרה – נעשית כולה כאיסור עצמו, וכדי לבטלה – צריך שיעור היתר כנגד כל התערובת), בכל איסורי תורה (ולא רק באיסור בשר בחלב), אין אומרים כן אלא בתערובת לח בלח. אבל באיסור זה שלפנינו, כשנפלה עיסת חולין שהתחמצה בשאור של תרומה לתוך עיסה אחרת, הרי זו תערובת יבש ביבש, ואין שאור התרומה אוסר אלא לפי חשבון (רמב"ן). ואפילו אם נחשיב את החימוץ בתערובת לח בלח – אין זה דומה לתערובת הבאה בדרך בישול, שרק בה אמרו שכולה אסור כיון שבה הטעם מתפשט בכולה (ריטב"א). ויש שהסבירו שאין אומרים כאן "חתיכה נעשית נבילה", משום שאין השאור המחמץ נותן טעם בעיסה על ידי בליעה או תערובת, אלא מחמת ריחו החזק (ארו"י) ואולם יש מן הראשונים שאמרו שאומרים "חתיכה נעשית נבילה" אף בתערובת יבש ביבש. ומשום כך יש לומר כי משנתנו סבורה שאין אומרים "חתיכה נעשית נבילה" בשאר איסורים, אלא בבשר וחלב בלבד (יוסי"ד).

ואין המים השאובין פוסלין... אלא לפי חשבון בפירוש הביטוי "לפי חשבון" יש שאמרו שמוכנו כמובנו ברין המדומע וברין המחומץ: שאם נפלו מים שאובים למאגר מי גשמים שאין בהם שיעור ארבעים סאה, ופסלום, ולאחר מכן נמשכו מים מתערובת זו למי גשמים

אחרים שאין בהם ארבעים סאה – אין הם פוסלים את המים השניים אלא לפי חשבון המים השאובים שבתוך התערובת. ולכן אין אנו אומרים שנעשו כל המים כשאובים, אלא צריך שיהיה רוב כנגד כולם (שפ"א).

בית הפרס בית הפרס הוא שדה שיש בו ספק טומאת מת. ספק טומאה זה יכול שיווצר כתוצאה מחרישת מקום שידוע בו בוודאות שהיה בו קבר וידוע היה מקומו, שכן יש לחשוש במקרה זה שתוך כדי החרישה הוליקה עמה המחרישה מעצמות המת (אהלות פ"ז מ"א. רמב"ם הלכות טומאת מת פ"י ה"א. ר"ש אהלות שם). או אף החורש שדה שידוע שיש בה קבר, אלא שאבד מקומו (תוס' נדה נ"א). ועוד נוהג דין "בית הפרס" ב"שדה בוכין", הוא המקום המוזמן להיפרד מן המתים, טרם קבורתם בבית הקברות (אהלות פ"ח מ"ב-ד).

אורה ההלכה

היא **חולין וולדה שלמים** בהמת חולין שעוברה קדשי מזבח (וכגון שאמר "היא חולין וולדה שלמים". כס"מ) – אסור לשחטה בחוץ. ואם עבר ושחטה – אינו לוקה, מפני שאינה ראויה לבוא לפני השם. כפי שהשיב רב יוסף על שאלת אביי. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעשה הקרבנות פ"ח ה"י"ג).

ואין תרומה אחר תרומה — שאם תרס וחזר ומרס — אין השני תרומה. **גמרא** מאן תנא — דאין המדומע מדמע אלף לפי חשבון. מדמעת כתרומה ודאי — שאם נפלה סאה מן הדימוע למקום אחר, ואין

שם מאה סאין לנד סאה זו — כולן אסורין. שאני אומר סאה שנפלה — לתוך הדימוע היא סאה שעלתה, וחזרה ונפלה לתוך האחרים. אלא לפי חשבון שבה — לפי מה שיש תרומה נפלה זו של דימוע צעין מאה שיעורין מן החולין. אבל מאה סאין — לא צעין. כגון, אם נפלה תחילה סאה של תרומה לתוך עשרים וארבע סאין של חולין — נדמעו, ועכשיו כל סאה וסאה שיש שם — הוא אחד מעשרים וארבע שני תרומה, והיינו לוג תרומה בכל סאה וסאה. אם חזרה ונפלה סאה מאתו דימוע לתוך חולין אחרים, אם יש שם שבעים ושבעה לוגין אחרים של חולין — מנטרפין עם עשרים וארבע לוגין חולין שנסאה זו, ומנעלין את לוג התרומה. ואין המחומץ מחמץ כו' דלא כרבי אליעזר — דרבי אליעזר לא צעין שהיא שם מן האיסור כדי לחמץ, אלף האיסור וההיתר מנטרפין לאיסור. אחר אחרון אני בא — שהוא גורס את הדימוע. ואם נפל האיסור בסוף — אסורה. ומתניתין אף על גב דלא נפל מעיסה ראשונה לתוך האחרונה אלף כדי חומץ, ומנעל שרוב הדימוע חולין היא — אפילו הכי קאסר ליה רבי אליעזר. דסבירא ליה: זה וזה גורס אסור. ואחר אחרון דקאמר רבי אליעזר — לא דוקא. דאי נמי נפל האיסור תחילה ואחר כך ההיתר, אם לא קדם וסילק את האיסור, אלף הניח וחיימננה צין שניהם — אסורה, דזה וזה גורס אסור את ליה לרבי אליעזר צפק קמא דצבורות (ו,א), וכן בכל דוכתא. והכי שני לה אבי צפקים צפק "כל שעה" (כו,א): לא שני אלף שקדם וסילק את האיסור, אבל לא קדם וסילק — אסור. ואף על גב דפרכינן לה התם נהא מילתא, סוף סוף מסקנא דשמעתא היא דסבירא ליה לרבי אליעזר דזה וזה גורס אסור. מי גשמים

— כשרים לטבילה, דלא צעין מים חיים אלף לוג נלמד. ממלא בכתף — מים שאובין תשעה עשר סאה. ופותקן למקוה — שלא יערה מן הדלי לתוך המקוה, דאפילו לוגין מופסיל למקוה צדי האי גוונא. אלף יעשה מרין וגומא למרחוק, ויערה מן הדלי לתוך הגומא, ויקלמו המים דרך המרין לתוך המקוה, והיינו המשכה.

שתתחמץ אני בא (קובע) מה דינה של העיסה. שאם היה של חולין — הריהי מותרת באכילה לכל ואם השאור האחרון היה של תרומה — העיסה אסורה באכילה למי שאסור באכילת תרומה. ואילו חכמים אומרים: בין שנפל שאור האיסור (של התרומה) לכתחילה (בתחלה, לפני שאור החולין), ובין שנפלה שאור האיסור בסוף (לאחר שאור החולין) — לעולם אין אסור בתרומה כדי להחמין כשלעצמו.

ך ועוד שנינו במשנתנו שאין המים השאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון. ומבררים כשיטת מי היא. אמר ר' אבא, אמר ר' יוחנן: מתניתין (משנתנו) זו הריהי שלא כשיטת ר' אליעזר. דתנן [שכן שנינו במשנה]: שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה, ולא בזה כשלעצמו יש שיעור כדי להחמין את העיסה, ולא בזה כשלעצמו יש שיעור כדי להחמין את העיסה, ונצטרפו שניהם וחימצו את העיסה. שר' אליעזר אומר: אחר (על פי) השאור האחרון שניתן בעיסה, והוא זה שגרם לה

שתתחמץ אני בא (קובע) מה דינה של העיסה. שאם היה של חולין — הריהי מותרת באכילה לכל ואם השאור האחרון היה של תרומה — העיסה אסורה באכילה למי שאסור באכילת תרומה. ואילו חכמים אומרים: בין שנפל שאור האיסור (של התרומה) לכתחילה (בתחלה, לפני שאור החולין), ובין שנפלה שאור האיסור בסוף (לאחר שאור החולין) — לעולם אין אסור בתרומה כדי להחמין כשלעצמו.

ך ועוד שנינו במשנתנו שאין המים השאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון. ואף בזאת מבררים: מאן [מיהו] התנא של משנתנו? אמר ר' חייא בר אבא, אמר ר' יוחנן: ר' אליעזר בן יעקב היא, דתנן [שכן שנינו] בתוספתא, ר' אליעזר בן יעקב אומר: מקוה שיש בו עשרים ואחת סאה מי גשמים, שהם רוב שיעורו של המקוה הכשר (שהוא בארבעים סאה), מה עושה כדי להכשירו? — ממלא (שואב מים) בדלי הנישא על כתף (והרי אלו "מים שאובים") בשיעור תשע עשרה סאה, וממלאם בבור הסמוך למקוה ופותקן (ומזירימם) דרך תעלה העוברת מהבור לתוך המקוה —

עיונים
אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון בפירוש המחלוקת הוצעו בראשונים שיטות פירוש שונות. יש שפירשו שחכמים סוברים שפירות החולין הראשונים, שלתוכם נפלה התרומה ונאסרו, מצטרפים לפירות החולין שבתערובת השניה, לבטל את חלק התרומה שבהם. שאם דרך משל התרומה הינה עשירית מהתערובת הראשונה, ונפלה סאה מתוך התערובת הראשונה לפירות חולין אחרים — תשע עשיריות מסאה זו מצטרפים לפירות החולין שבתערובת השניה, כדי לבטל את התרומה (רש"י). ויש הסבורים כי לשיטת חכמים אין פירות החולין שבתערובת הראשונה מצטרפים כלל לפירות החולין השניים לביטול חלק התרומה שבהם, וצריך בפירות התערובת השניה כשלעצמם שיעור פי מאה מהתרומה. ובדוגמא שלמעלה, צריך שיעור פי מאה מעשירות הסאה (רמב"ם, תוס').

ואילו ר' אליעזר סובר שכדי לבטל את התרומה, צריך שבתערובת השניה יהיה שיעור פי מאה נגד מה שנפל לתוכה. ובדוגמא זו, צריך שיעור פי מאה נגד כל הסאה. שכן חוששים אנו בכל סאה וסאה בתערובת הראשונה, כאילו כולה היא סאת התרומה שנפלה בראשונה.

עוד אמרו בשיטת ר' אליעזר, שאפילו אם בתערובת הראשונה היה שיעור פי מאה לבטל את התרומה שנפלה לתוכה, עדיין מדברי סופרים צריך ליטול סאה אחת מן התערובת וליתתה לכהן (מפני גזל השבת). וכל עת שיעורין לא עשו כן, אין לאכול מן התערובת, ובגדר "מדומעת" היא. ומשום כך אם נפלה סאה מתערובת זו לפירות חולין אחרים — צריך שתהיה בתערובת השניה שיעור פי מאה נגד הסאה שנפלה לתוכה (תוס').

המחומץ מחמץ יש שפירשו שמדובר כאן באופן שנפל שאור של תרומה לתוך עיסה של חולין, וחימצו, ונאסרה העיסה, ולאחר מכן חזרה ונפלה מקצת מאותה עיסה לעיסה אחרת של חולין, והתחמצה אף זו (רש"י). ויש שפירשו שנפלו שיעור מסויים (כגון כזית) של שאור תרומה ושיעור זה של שאור חולין, לעיסה של חולין, ואמרו חכמים שאין העיסה השניה נאסרת אלא כשיש בשאור התרומה כשלעצמו שיעור כדי לחמץ את העיסה האחרונה. ואילו לשיטת ר' אליעזר אין צורך שיהא שיעור חומץ בשאור התרומה כשלעצמה, שלדעתו אומרים שההיתר מצטרף לאיסור, לפי שהוא סבור שזה

ואין תרומה אחר תרומה, שאם הפריש תרומה מפירות החייבים בתרומה, וחזר והפריש מהם שוב תרומה — אין זו תרומה. וכן אין התמורה, בהמת חולין שהמירו אותה בבהמת הקדש, ונעשתה אף היא הקדש, עושה תמורה. שאם המירו בהמת חולין אחרת בבהמת תמורה זו — לא חל דין התמורה על בהמת החולין השניה, ואינה מתקדשת בכך. וכן לא הולד הנוול מבהמת הקדש אך לא הוקדש בעצמו עושה תמורה, שאם המירו בהמת חולין עליו — לא חל דין התמורה. ואילו ר' יהודה אומר: הולד עושה תמורה. אמרו לו חכמים לר' יהודה: אין הלכה כדברין, אלא רק בהמת הקדש — היא העושה תמורה, ואין הולד עושה תמורה.

ג גמרא במשנה, שנינו שאין המדומע מדמע אלא לפי חשבון, ושואלים: מאן [מיהו] התנא של משנתנו? אמר ר' חייא בר אבא, אמר ר' יוחנן: משנתנו היא שלא כשיטת ר' אליעזר, דתנן [שכן שנינו במשנה]: סאה של תרומה שנפלה לתוך פחות ממאה סאים פירות של חולין, ונדמעו בכך, אם לאחר מכן חזר ונפל מן המדומע למקום אחר, לתוך פירות חולין אחרים, ר' אליעזר אומר: שיעור זה שנפל לתערובת השניה מדמע כתרומה ודאי, וכל עוד אין שיעור מאה חולין כנגדו — אף התערובת השניה אסורה. וטעם הדבר: שאני אומר מן הספק שהסאה שנפלה לתערובת הראשונה, היא זו שעלתה, שיצאה ממנה בשלמות ונפלה לתערובת השניה. וחכמים אומרים: אינה מדמעת אלא לפי חשבון שבה. שלדעתם מניחים אנו שכל סאה שבתערובת הראשונה נחשבת כמעורבת היטב ויש בה רק אחוז מסויים של תרומה לפי חשבון התרומה שנפלה, ולכן אין התערובת השניה מדמעת אלא כנגד אחוז זה של התרומה.

ך ועוד שנינו במשנתנו שאין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון. ומבררים כשיטת מי היא. אמר ר' אבא, אמר ר' יוחנן: מתניתין (משנתנו) זו הריהי שלא כשיטת ר' אליעזר. דתנן [שכן שנינו במשנה]: שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה, ולא בזה כשלעצמו יש שיעור כדי להחמין את העיסה, ולא בזה כשלעצמו יש שיעור כדי להחמין את העיסה, ונצטרפו שניהם וחימצו את העיסה. שר' אליעזר אומר: אחר (על פי) השאור האחרון שניתן בעיסה, והוא זה שגרם לה

שתתחמץ אני בא (קובע) מה דינה של העיסה. שאם היה של חולין — הריהי מותרת באכילה לכל ואם השאור האחרון היה של תרומה — העיסה אסורה באכילה למי שאסור באכילת תרומה. ואילו חכמים אומרים: בין שנפל שאור האיסור (של התרומה) לכתחילה (בתחלה, לפני שאור החולין), ובין שנפלה שאור האיסור בסוף (לאחר שאור החולין) — לעולם אין אסור בתרומה כדי להחמין כשלעצמו.

ך ועוד שנינו במשנתנו שאין המים השאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון. ואף בזאת מבררים: מאן [מיהו] התנא של משנתנו? אמר ר' חייא בר אבא, אמר ר' יוחנן: ר' אליעזר בן יעקב היא, דתנן [שכן שנינו] בתוספתא, ר' אליעזר בן יעקב אומר: מקוה שיש בו עשרים ואחת סאה מי גשמים, שהם רוב שיעורו של המקוה הכשר (שהוא בארבעים סאה), מה עושה כדי להכשירו? — ממלא (שואב מים) בדלי הנישא על כתף (והרי אלו "מים שאובים") בשיעור תשע עשרה סאה, וממלאם בבור הסמוך למקוה ופותקן (ומזירימם) דרך תעלה העוברת מהבור לתוך המקוה —

עיונים
אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון בפירוש המחלוקת הוצעו בראשונים שיטות פירוש שונות. יש שפירשו שחכמים סוברים שפירות החולין הראשונים, שלתוכם נפלה התרומה ונאסרו, מצטרפים לפירות החולין שבתערובת השניה, לבטל את חלק התרומה שבהם. שאם דרך משל התרומה הינה עשירית מהתערובת הראשונה, ונפלה סאה מתוך התערובת הראשונה לפירות חולין אחרים — תשע עשיריות מסאה זו מצטרפים לפירות החולין שבתערובת השניה, כדי לבטל את התרומה (רש"י). ויש הסבורים כי לשיטת חכמים אין פירות החולין שבתערובת הראשונה מצטרפים כלל לפירות החולין השניים לביטול חלק התרומה שבהם, וצריך בפירות התערובת השניה כשלעצמם שיעור פי מאה מהתרומה. ובדוגמא שלמעלה, צריך שיעור פי מאה מעשירות הסאה (רמב"ם, תוס').

ואילו ר' אליעזר סובר שכדי לבטל את התרומה, צריך שבתערובת השניה יהיה שיעור פי מאה נגד מה שנפל לתוכה. ובדוגמא זו, צריך שיעור פי מאה נגד כל הסאה. שכן חוששים אנו בכל סאה וסאה בתערובת הראשונה, כאילו כולה היא סאת התרומה שנפלה בראשונה.

עוד אמרו בשיטת ר' אליעזר, שאפילו אם בתערובת הראשונה היה שיעור פי מאה לבטל את התרומה שנפלה לתוכה, עדיין מדברי סופרים צריך ליטול סאה אחת מן התערובת וליתתה לכהן (מפני גזל השבת). וכל עת שיעורין לא עשו כן, אין לאכול מן התערובת, ובגדר "מדומעת" היא. ומשום כך אם נפלה סאה מתערובת זו לפירות חולין אחרים — צריך שתהיה בתערובת השניה שיעור פי מאה נגד הסאה שנפלה לתוכה (תוס').

המחומץ מחמץ יש שפירשו שמדובר כאן באופן שנפל שאור של תרומה לתוך עיסה של חולין, וחימצו, ונאסרה העיסה, ולאחר מכן חזרה ונפלה מקצת מאותה עיסה לעיסה אחרת של חולין, והתחמצה אף זו (רש"י). ויש שפירשו שנפלו שיעור מסויים (כגון כזית) של שאור תרומה ושיעור זה של שאור חולין, לעיסה של חולין, ואמרו חכמים שאין העיסה השניה נאסרת אלא כשיש בשאור התרומה כשלעצמו שיעור כדי לחמץ את העיסה האחרונה. ואילו לשיטת ר' אליעזר אין צורך שיהא שיעור חומץ בשאור התרומה כשלעצמה, שלדעתו אומרים שההיתר מצטרף לאיסור, לפי שהוא סבור שזה

- ב. תמורה יד, א. טז, ב.
- ב. תוספתא מנחות פ"י לא, ב.
- א. תוי"כ ויקרא כז, י. ילק"ש תורה תרעו.
- ג. תמורה יב, לא, ב. תוי"כ שם. תוספתא תמורה פ"א יד. ילק"ש תורה שם.
- ד. תרומות שם. שבת שם.
- ה. ערלה פ"ב מ"א. פסחים כז, ע"ז מט, א. ע"ב.
- ו. תוספתא מקוואות פ"ד ג.

- ג. גרסות
- ואין תרומה במשניות: ולא תרומה ויש בכתי"י: ולא תמורה אחר תמורה.
- ואין תמורה עושה תמורה במשניות: ולא תמורה עושה תמורה ויש בכתי"י: אין תמורה אחר תמורה.
- ואין הולד עושה תמורה במשניות: לא הולד ולא תמורה עושין תמורה.
- רבי אליעזר בכתי"י: ר' אליעזר, וכן בהמשך.
- מדמע כתרומה בכתי"י: מדומע כתרומה.
- אמר רבי אבא יש בכתי"י: אמר ר' חייא בר אבין ובש"י: אמר ר' חייא בר אבא.
- לכתחילה יש בכתי"י: בתחילה.

- לשון
- פיתוק
- השורש "פיתק" קרוב (או שאול) מן הארמית באותו מובן — פתיחת מכשול המאפשר למים לזרום.

והן טהורין – כלומר, כשר לטבול זו. מטהרת ברבייה והמשכה – כשהרוז ממי (של) גשמים שנפלו מעצמן לתוכו, והמשך מיעוט של שאיבה לתוכו דרך חרץ – מטהרת השאיבה. והיינו "לפי חשבון" דמתינתין, דאין השאובין פוסלין את המקוה דרך המשכה אלא אם כן היו שם עשרים סאין. מכלל דרבנן כו' – כלומר,

מקדמרת מתינתין רבי אליעזר בן יעקב היא ולא רבנן, ומתינתין לקולא, דבלישנא דקולא נקיט לה, דקמני "אין השאובין פוסלין אלא לפי חשבון", מכלל דרבנן לחומרא פליגי. אלא הא דכי אתא רבין ואמר שאובה שהמשיכה כולה כשרה – שאפילו כל המקוה ממני שאובין דרך המשכה – כשר, לא רבי אליעזר ולא רבנן. אלא אמר רב פפא – רבנן לקולא פליגי. והא דכי אתא רבין – רבנן היא, ומתינתין לאו דהכי קמירי, דתימא: רבי אליעזר היא, ורבנן לחומרא פליגי. אלא לפי חשבון כלים – ויוסף בן חוני היא. שנפלו – למקוה מן הכלי למוך המקוה בהמשכה. בשנים או בשלשה כלים – שנפל לוג שלם מכל כלי – פסול. אצל מארבעה או חמשה כלים, דאין לוג שלם נופל כאחד – לא פסוליהו. ו"לפי חשבון" דמתינתין נמי הכי קאמר.

תוספות

ועוד: היכי מצינו למימר דלרבנן שאיבה שהמשיכה כולה ואין במקוה מי גשמים אחרים שיהא כשר? אם כן קשיא מפרק קמא דתענית (ג,א) דאמר: (מועלין במרחצאות), ואמרינן בגמרא עלה: כל שהוא משום אבילות – אסור לרחוץ, בין בחמין בין בצונן. וכל שהוא משום תענוג – בחמין אסור, בצונן מותר. עד לימא מסייע ליה: כל חיבי טבילות טובלין כדרך בתשעה באב וביום הכפורים. ואי בחמין – טבילה מי איכא בחמין? הא שאובין נינהו. ואי כדברי רש"י דשאיבה מטהרת ברבייה בלא שום מי גשמים – אם כן מצינו טבילה בחמין, כגון שהמשיכן. ועוד קשה מההיא דתנן במסכת מקוואות (פרק ו משנה ח): שני מקוואות, אחד עליון ואחד תחתון, בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין בה ארבעים סאה – ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון ארבעים סאה. ואי שאיבה מטהרת על ידי המשכה בלא מים אחרים – למה לי נותן בעליון? אפילו נתן בקרקע והמשיכן הוי טהור! ועוד: דתנן פרק רביעי דמסכת מקוואות (משנה ז): מי גשמים ומים שאובין שנתערבו בחצר ובעוקה ועל מעלות המערה, אם רוב מן הכשר – כשר, ואם רוב מן הפסול – פסול. [מחצה למחצה – פסול]. אימתי – בזמן שנתערבו עד שלא יגיעו למקוה כו'. והשתא למה לי נתערבו? אפילו מים שאובין לבדן כשרין על ידי המשכה! ושלח הרב רבינו שמואל שקיבל מרבנותיו: שאיבה שהמשיכה כולה טהורה – היינו, כשיבואו במקוה [אחר כך] מי גשמים ארבעים סאה. והשתא מיתרצא כל מה שהקשינו, ושפיר הוי הך מילתא דרבין כרבי אליעזר בן יעקב. דלענין צירוף ארבעים סאה בעינן רוב הכשר. וכן משמע מתוך לשון שאלות דרב אחאי שכתוב: מקוה אחד שנפל בו שלשה לוגין מים שאובין – פסול. ואי אמשיכיהו אבראי אגב מרזיבא ואזיל למקוה – לא פסול. דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן: שאיבה שהמשיכה כולה – טהורה, ואיצטרופי מצטרפי לארבעים סאה. דתניא: רבי אליעזר בן יעקב אומר כו'. אלמא משמע דאית ליה דשפיר מיתוקמי הני תרי מילי מילתא דרבי אליעזר בן יעקב ומילתא דרבין, אלמא לא נגעי אהדדי. ורבינו יצחק השיב לו: דשפיר מיתוקמא סוגיא דשמעתין לפרושי דמשמע ליה דלרבי אליעזר בן יעקב בעי רוב מים גשמים, אבל אם רובן שאובין, אפילו אם ירדו אחר כך ארבעים סאה מים גשמים – לא מתכשר. ומשום הכי פריך, דמילתא דרבין לא מיתוקמא לא כרבי אליעזר בן יעקב ולא כרבנן. מהו אומר רבינו יצחק: דכל מה שהקשה לא קשה מידי. דבכמה מקומות בתלמוד מצינו כן, דמעיקרא היה מפרש מילתא דחד תנא להחמיר, ואחר כך מפרשו להקל. בפרק קמא דקדושין (לז,א) (דב) רבי אליעזר אומר אף החדש, דמיבעי ליה בתלמוד אי רבי אליעזר לקולא פליג או לחומרא פליג. וההיא דתענית לא קשה מידי, דלטעמיך נמי תיקשי, דמצינו שפיר בחמין כגון שהמשיך תשע עשרה סאה חמין לתוך עשרים סאה מים גשמים. אי נמי: על ידי עשייתו של ברזל שהוחמו ונתנו למקוה, כדאמרינן במסכת יומא (לא,ב) גבי טבילה דכהן גדול ביום הכפורים. ושאר משניות שהבאתי דמסכת מקוואות אפשר לאוקומינהו כרבי אליעזר בן יעקב. ועוד יש לומר מההיא דנותן לעליון עד שירדו לתחתון ארבעים סאה, דאתא לאשמעינן דהיכא דיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים אפילו ירדו בו מאה סאה מים שאובין – לא יפסלוהו. והנראה לפי האמת, דאין לעשות מקוה כולו שאוב על ידי המשכה, דאפילו לפירוש רש"י הלכה כרבי אליעזר בן יעקב [דמשנתן] קב ונקי. אבל על ידי רבייה והמשכה – כשר לכלי עלמא, שאם יש במקוה עשרים ואחד סאה מים כשרים – מותר למלאות בכתף תשע עשרה סאה, ולעשות חרץ בקרקע ולערוט שם ולהמשיכן למקוה עד שיתמלא. כההיא דפרק רביעי דמסכת מקוואות שהבאתי, דתני: אימתי – בזמן שנתערבו עד שיגיעו למקוה. הא אסיקנא דעל ידי רבייה והמשכה – לכלי עלמא כשר. ונראה דתני "שנתערבו עד שיגיעו למקוה", לאפוקי היכא שהצינור שחקקו ולבסוף קבעו – יורד למקוה בלא המשכה.

יוסף בן חוני אומר בשנים ושלשה כלים פוסלים את המקוה בארבעה וחמשה כלים אין פוסלין – ו"לפי חשבון" דקתני מתינתין, הכי קאמר: ואין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא אם כן נפלו מכלים לפי חשבון הלוגין שפוסלין המקוה, דהיינו שלשה. אבל אם נפלו השלשה לוגין בארבע וחמש

מסורת הש"ס

א. תוספתא מקוואות פ"ג ח.

גרסות

השאיבה יש בכת"י: ששאובה.

ברבייה... בכת"י: ברוב... ברובא ויש בכת"י ובדפ"א: ברבייא.

אלא דכי ברשיי ועוד: אלא הא דכי.

המשכיכה בכת"י: המשכתה.

אלא אמר רבה בכת"י: אלא אמר רבא ויש בכת"י וכן הוא ברשיי: אלא אמר רב פפא.

שנפלו למים בכת"י: שנפלו למקוה.

פוסל יש בכת"י: פוסלין.

אישורים

יוסף בן חוני

אדם זה נקרא בהרבה מקומות יוסי בן חוני. דבריו נזכרים במשנה ובגמרא. נראה כי היה מן התנאים בסוף ימי הבית השני.

ובכך הן, כל ארבעים הסאה שבמימי המקוה, טהורין (כשרים לטהר). וטעם הדבר, משום שהשאיבה (המים השאובים) מטהרת ברבייה (ברוב) של המים הכשרים לשמש כמי מקוה, ובדרך של המשכה (הזרמה) של המים השאובים אל המקוה. וזו כוונת דברי המשנה שאין המים השאובים פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון – שמחשבים את כמות המים השאובים הנמשכים אל המקוה, שרק אם הם רוב (עשרים ואחד סאים מתוך ארבעים) בתוך כלל מי המקוה – המקוה פסול. ותוהים: מכלל דברי ר' יוחנן שהעמיד את משנתנו כשיטת ר' אליעזר בן יעקב עולה **דרבנן סברי** [שחכמים סבורים] שבאופן זה, ברבייה ובהמשכה, לא כשר המקוה? אם כן יש לשאול: אלא מעתה הלכה זו דכי אתא [שכאשר בא] החכם רבין מארץ ישראל לבבל אמר אותה בשם ר' יוחנן: שאובה (מים שאובים) שהמשיכה כולה – ריהי טהורה שבמימי המקוה) – הריהי טהורה, מני [כשיטת מי היא הלכה זו]? שהרי לפי העמדה זו של המשנה, היא לא כשיטת רבנן [חכמים] הסבורים שהמשכה אינה מועילה כלל למים שאובים, ולא כשיטת ר' אליעזר הסבור שהמשכה מועילה למים שאובים רק אם הם מיעוט מכלל מי המקוה! אלא אמר רבה: כוונת דברי המשנה שאין המים השאובים פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון אינה בדרך המשכה, אלא לפי חשבון (מספר) הכלים שמהם נשפכו במישורין (שלא בדרך המשכה) המים השאובים אל המקוה. וכשיטת יוסף בן חוני היא. דתניא [שכן שנויה ברייתא]: מקוה חסר שאין בו מים כשרים בשיעור ארבעים סאה, ונפלו לתוכו שלושה לוגים מים שאובים – פסוליהו. ונחלקו בהלכה זו, שחכמים אומרים: שלשת לוגין מים שאובין שנפלו למים שבמקוה החסר בשנים ושלשה כלים (ונמצא איפוא שבכל כלי היה לפחות לוג מים שאובים, ואפילו בארבעה וחמשה כלים) (שבכל כלי היה לפחות מלוג מים) – הריהם פוסלים את המקוה. ואילו יוסף בן חוני אומר: רק אם היו המים השאובים בשנים ושלשה כלים, שיש בכל כלי לפחות לוג שלם – פוסל את המקוה. אבל אם היו המים השאובים בארבעה וחמשה כלים, שלא היה בכל כלי לוג שלם של מים שאובים – אין פוסלין את המקוה. וזו כוונת דברי המשנה שהמים השאובים פוסלים לפי חשבון – לפי מספר הכלים שנשפכו מתוכם.

וזו? שהרי לפי העמדה זו של המשנה, היא לא כשיטת רבנן [חכמים] הסבורים שהמשכה אינה מועילה כלל למים שאובים, ולא כשיטת ר' אליעזר הסבור שהמשכה מועילה למים שאובים רק אם הם מיעוט מכלל מי המקוה! אלא אמר רבה: כוונת דברי המשנה שאין המים השאובים פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון אינה בדרך המשכה, אלא לפי חשבון (מספר) הכלים שמהם נשפכו במישורין (שלא בדרך המשכה) המים השאובים אל המקוה. וכשיטת יוסף בן חוני היא. דתניא [שכן שנויה ברייתא]: מקוה חסר שאין בו מים כשרים בשיעור ארבעים סאה, ונפלו לתוכו שלושה לוגים מים שאובים – פסוליהו. ונחלקו בהלכה זו, שחכמים אומרים: שלשת לוגין מים שאובין שנפלו למים שבמקוה החסר בשנים ושלשה כלים (ונמצא איפוא שבכל כלי היה לפחות לוג מים שאובים, ואפילו בארבעה וחמשה כלים) (שבכל כלי היה לפחות מלוג מים) – הריהם פוסלים את המקוה. ואילו יוסף בן חוני אומר: רק אם היו המים השאובים בשנים ושלשה כלים, שיש בכל כלי לפחות לוג שלם – פוסל את המקוה. אבל אם היו המים השאובים בארבעה וחמשה כלים, שלא היה בכל כלי לוג שלם של מים שאובים – אין פוסלין את המקוה. וזו כוונת דברי המשנה שהמים השאובים פוסלים לפי חשבון – לפי מספר הכלים שנשפכו מתוכם.

עיונים

דרבנן סברי דברבייה ובהמשכה לא נחלקו מפרשים בשיטת חכמים. שיש אומרים שלשיטת חכמים כל שמילאו את המקוה על ידי המשכה אפילו "לפי חשבון" – הריהו פסול (רש"י, ר"ן). ויש אומרים שהריהו פסול כל עוד לא באו אחר כך למקוה מים שאינם שאובים בשיעור ארבעים סאה (ר"ש מלוניל). ויש הפוסלים אף בהמשכת שלשה לוגים בלבד (ר"ש, רא"ש).

שאובה שהמשיכה כולה טהורה בפירוש הדברים נחלקו המפרשים. יש שאמרו בטעם הדבר, כי פסול מים שאובים הריהו מדברי חכמים, ולא מדין תורה, ולא פסול חכמים באופן זה של המשכה (רדב"ן בדעת הר"ף). ויש שפירשו שעל ידי ההמשכה בקרקע מתבטל מהמים שם "תלוש", כיון שבהמשכה הריהם בטלים אצל הקרקע והריהם כשרים בכך. ואכן משום טעם זה יש שהצריכו שתהא ההמשכה דווקא בקרקע, שראויים המים להיבלע בה (מרדכי בשם הרא"מ והרוקח). ויש שהכשירו בהמשכה אף בקרקע אטומה שאינה בולעת מים (שאליות דרב אחאי).

שלשת לוגין מים שאובין שנפלו למים... פוסלין את המקוה מדיוק הלשון "שנפלו" יש להבין שאף אם לא נשפכו אליו בכונה תחילה הריהם פוסלים. ומתוך כך יש המחמירים כששואבים את המקוה בדלי כדי לנקותו, לנקב את הדלי בשיעור שיש בו לבטל שם כלי ממנו (תוס'). שמה בתורהניקוי שב נופל אל המקוה מן הדלי, שיעור מים של יותר משלשה לוגים. אולם לשיטת הראשונים שאין הכלים מצטרפים אלא באופן שהתחילה נפילת המים מן הכלי השני לפני שפסקה נפילת המים מהכלי הראשון (רמב"ם). כתבו אחרונים שאין לחשוש בניקוי המקוה בכלי, שהרי אין נפילת המים השניים באה אלא לאחר שהסתיימה נפילת המים הראשונים (חור"א). אלא אם כן ננקים

